

Prokletí a požehnání

Šana Tova Umetuka Roš Hašana! Dobrý a sladký Nový rok 5774! Právě zítra (5. 9. 2013) začíná Nový rok podle židovského kalendáře.

V době Jeremjášově se našla část Hospodinova zákona v jeruzalémském chrámě.¹ Písař Šáfán přinesl králi Jóšijášovi knihu, kterou máme dnes obsaženou v Deuteronomiu. A jeden z jejích vrcholných dílů je **prokletí a požehnání**, vlastně ve stejném pořadí,² jak to čteme u Jeremjáše v 17. kapitole. Tedy je tu určitá souvislost. Další klíčovou skutečností této kapitoly jsou zmínky **o srdci**. Z nich by se dala sestavit mapa tohoto textu. Nakonec jsou tato slova zapsána s osobním zaujetím, modlitbami a Boží odpovědí na ně, což je velkým kladem tohoto proroctví, ve kterém se prorok neskrývá a je na něj vidět. Jeremjáš tak zůstává navzdory svým úzkostem v úzkém kontaktu s Hospodinem. A z toho můžeme mít užitek i dnes. Tedy k textu :

“Judův hřích je zapsán železným rydlem, diamantovým hrotem; je vyryt **na tabulku jejich srdcí** a na rohy vašich oltářů. ² Jejich synové myslí *na své oltáře a na své posvátné kůly, na zelené stromy, na vyvýšená návrší, ³ na horách, na poli. Tvůj majetek a všechny tvé poklady vydám za kořist, tvá návrší kvůli hříchu páchanému na celém tvém území. ⁴ Opustíš, a to kvůli sobě, své dědictví, které jsem ti dal, a nechám tě otročit tvým nepřátelům v zemi, kterou neznáš; protože jste zanítli oheň mého hněvu, a ten bude hořet navěky.*

Když se něco mělo napsat napevno, nadlouho, psalo se to železem do kamene. Diamant ³ tehdy neměli, ale měli pazourek. A psali na tabulku srdce, jako by byla kamenná! ⁴ A také na rohy oltáře. To bylo místo, ke kterému se odvolávali jako k poslední instanci.⁵ Tam se dokonávalo očištění od hříchu,⁶ tam se chytal poslední naděje ten, kdo měl pocit, že se nemůže dobrat spravedlnosti. Je to tedy nějaký živý archiv před Boží tváří (zemské desky, obchodní rejstřík) kde jsou nejdůležitější informace. Tam se tedy najde zápis o hříchu. Je tedy nesporný tak, jako rejstřík neplatičů.

¹ Viz: 2. kniha Královská 22:8nn

² Viz: Deuteronomium 27:11 až 30:20

³ Velmi silný příklad toho, že každý překlad Bible je výkladem, protože tady o žádném *diamantu* není řeč, ale dnešnímu člověku zase nic neříká *pazourek*. Tak se překladatelé uchýlili k výrazně jinému překladu. Kraličtí bratři byli velmi věrní, když přeložili: “Judův hřích napsán jest rafijí kamene přepevného...”

⁴ Viz: Slova proroka Ezechiele 11:17-20, která hovoří o změně: “Proto řekni: Toto praví Panovník Hospodin: I shromáždím vás z těch národů a vezmu vás z těch zemí, do nichž jste byli rozptýleni, a dám vám izraelskou zemi. Přejdou tam a odstraní z ní všechny její ohavné modly a všechny její odporné věci. A dám jim jedno srdce a nového ducha vložím do vašeho nitra, odstraním z jejich těla srdce kamenné a dám jim srdce masité, aby žili podle mých ustanovení, zachovávali má nařízení a plnili je. I budou mým lidem a já budu jejich Bohem.”

⁵ Viz: 1. Královská kniha 1:50nn a 2:28nn

⁶ Viz: Exodus 29:12 a Leviticus 4:7 a 18

Namísto Hospodinova oltáře uctívali synové Izraele skupiny kůlů nebo zelených stromů, říkali jim Ašery.⁷ A pravděpodobně je měli všude možně, na horách i na poli. Abychom pochopili zmatečnost této úcty, je dobré se obrátit k historii prokázané archeology, kteří v roce 1975-76 odkryli budovy vojenské posádky pevnosti Kuntillet Ajrud⁸ z doby Šalamounovy na severu Sinaje (asi 50 km jižně od Kádeš Barneje). Našel se tam střepe nádoby s kresbami z devátého či osmého století před Kristem. Na střepu jsou obrázky stromů, zvířat a osob od různých autorů. Možná si vojáci dělali legraci a možná mimochodem ukázali kus tehdejšího myšlení. Jeden obrázek představuje dvě mužské postavy a jednu ženskou a hebrejský nápis dvou požehnání: “Požehnán buď Jahve Samař a jeho Ašera! Požehnán buď Jahve Teman a jeho Ašera!” a opětovnou zmínku o “Jahve Teman a jeho Ašeře”. Třeba to byli dva chlapi na jednu ženskou... Ale jasnou zprávou je: Kenanitské náboženství potřebovalo vedle Boha nějakou partnerku, a Ašera se hodila jako doplněk, ženská bohyně, která míchala, mátna charakter Boží. Lépe, kdyby byla čistou protiváhou. Horší je mít zamlženo, než nevidět.⁹

Následující slova prokletí a požehnání používají kontrast sucha a vláhy. Solná a neobydlená nížina se velice podobá místu kolem Mrtvého moře, tedy místům soudů a trestů. Jalovec je keř (kručinka) rostoucí v pustině, kvetoucí krátce krásnými bílými květy. Květy i listy opadávají. Sušeným jalovcem se topilo.¹⁰ K ničemu jinému nebyl. Samozřejmě, že se požehnání podobá velice zřetelně i Žalmu 1, kde se mluví o místu vláhy a života.

⁵ Toto praví Hospodin: Prokletý je muž, který spoléhá na člověka, tělo pokládá za svou sílu a **jeho srdce se odvrací od Hospodina**. ⁶ Bude jako jalovec v pustině, neuvidí, když přijde dobro, usídí se *na* vyprahlých místech v pustině, v solné, neobydlené zemi.

⁷ Požehnáný je muž, který spoléhá na Hospodina a jehož nadějí je Hospodin.

⁸ Bude jako strom zasazený u vody, zapustí své kořeny u potoka; nebojí se, když přijde žár, jeho listí bude zelené; neobává se *ani* v roce velkého sucha, nepřestává nést ovoce.

Víte, když někdo pronese prokletí a požehnání, může za tím následovat výzva: “Tak se rozhodni...” jako je v konci knihy Deuteronomium:

“Pohled, předložil jsem ti dnes život a dobro i smrt a zlo. To ti dnes přikazuji, abys miloval Hospodina, svého Boha, chodil po jeho cestách a zachovával jeho příkazy, ustanovení a nařízení. Tak zůstaneš naživu, rozmnožíš se a Hospodin, tvůj Bůh, ti požehná v zemi, do které jdeš, abys ji obsadil. Jestliže se však tvé srdce odvrátí, nebudeš poslouchat, *necháš* se svést, budeš se klanět jiným bohům a sloužit jim,

⁷ Ašera bylo nejen kenanitské ženské božstvo, matka bohů, ugaritská manželka boha El, jehož novější verzí byl kenanský bůh Baal. Zobrazovala ji nejenom ženská postava s významnými znaky pohlaví, ale také kůly, často i skupiny stromů.

⁸ Viz: <http://documenta-akermariano.blogspot.cz/2012/01/kuntillet-ajrud.html>

⁹ Izraelským vyznáním je “jeden Bůh” a nemůže mít žádné druhy. Židům dělá problém naše vidění Trojice a tím spíše Mariánský kult. Ovšem, Hospodin sám je jako Matka a jako Otec. Nemá pohlaví. Nepotřebuje ho. Nerodí, tvoří. Jak jinak by mohl být tak mateřsky něžný: “Neboť toto praví Hospodin: Hle, přivádím k němu pokoj jako řeku a slávu národů jako valící se potok a budete *z toho* sát. Budete nošeni na boku a hýčkáni na kolenou. Jako když někoho utěšuje matka, tak vás budu já utěšovat. V Jeruzalémě dojdete potěšení.” (Izajášovo proroctví 66:12-13; viz také dopis Tesalonickým 2:7nn)

¹⁰ Náš Jalovec *Juniperus Communis* je něco jiného, než biblický keř *Genista Raetam*. Viz Jobovu knihu 30:4

oznamuji vám dnes, že jistě zahynete a nedožijete se *mnoha* dní v zemi, do které procházíš Jordánem a jdeš, abys ji obsadil.” (Deuteronomium 30:15-18)

Jenže Jeremjáš nezapíchně prst do textu a neřekne povýšeně: “No tak, co Ty, už ses rozhodl!?” Jeremjáš objektivně zalká a zasténá. Poznává ztracenost a bídu a konec všech dobrých předsevzetí. To není nějaký strojený postoj, to je pravda. Nebo u vás ne? Máte o sobě lepší mínění? Ovšem dostane jasnou odpověď. Pán Bůh má přehled, vidí na dno našich záměrů a dovede se v nich vyznat. Srdce je místo, kde se dělají rozhodnutí. Mudrc připomíná v knize Přísloví (4:23) “Víc než cokoliv *jiného* střež své srdce, protože z něj *vycházejí* prameny života.” A ledví, břicho je to místo, kde jsou následky toho rozhodnutí. Když se nacpeme hlavou (ústy), pak máme plné břicho. Tam nás to pak bolí... A Pán Bůh se v tom vyzná, nepošklebuje se a nezuří temnými hněvy bez výsledku. Trestá a pak vysvobozuje.

⁹ Srdce je lživé nade vše, je nevléčitelné. Kdo mu porozumí? **¹⁰ Já, Hospodin, zkoumám srdce** a zkouším ledví, abych každému dal podle jeho cest, podle ovoce jeho činů.

Jeremjáš se tu dotkne projevu bezbožnosti, která začíná kdesi u model, ale zřetelně je vidět až v obchodu. Jde o byznys. Dá se tušit, že se v Judsku s blížícím se zánikem otevíraly nůžky mezi bohatými a chudými se vším, co k tomu patří. S nespravedlností, útlakem, vraždami. Jeremjáš v reakci sepíše etudu o opouštění uvedenou příslovím:

¹¹ *Podobný* koroptvi, která sedí na vejcích, ale nezplodí *mladé*, je ten, kdo neprávem získává bohatství; uprostřed svého života ho **opustí** a na konci bude *vypadat jako* blázen.

Prorok naprosto orientálně uctívá Hospodina a zapisuje si svou modlitbu plnou vyznání. Oslovuje Jeruzalém, jako trůn slávy Hospodinovy.¹¹ A oslovuje také Hospodina jako naději Izraele. Pro mnohé byl Hospodin jistotou, o které se nediskutuje a nepřemýšlí. Jeremjáš touto sebejistotou neoplývá. Jeho jistotou je sám Hospodin a pro Izrael jej vidí jako poslední naději. Nechce opustit Hospodina, protože ví, co by to znamenalo:

¹² Trůne slávy, vyvýšený od počátku, místo naší svatyně! ¹³ Naděje Izraele, Hospodine! Všichni, *kdo* tě **opouštějí**, se budou stydět. *Ti, kteří* se *od* tebe odvrátili, budou zapsáni do země *stínů*, protože **opustili** pramen živé vody, Hospodina.

Tady je Jeremjášova jistota! Když se Hospodin chopí práce, tak se jí chopí. Když On uzdraví, je člověk zdrav. A je zachráněn národ. Jenže národ si žádá přímý přenos! Detailní sledování Božích rukou. A když nevidí babylónské praporce, připadá mu Jeremjášovo varování jako horečnatý sen nemocného člověka. Žalostný den pádu Jeruzaléma se nečeká.

¹⁴ Uzdrav mě, Hospodine, a budu uzdraven, zachraň mě a budu zachráněn, protože ty *jsi* má chvála. ¹⁵ Hle, oni mi říkají: Kde je Hospodinovo slovo? *Ať* konečně přijde!

Možná je tu i Jeremjášovo vnitřní pochybování o tom, zda se přeci jenom nemýlí. A osobní neštěstí, protože tohle zrovna neměl v plánu, necpal se na kandidátku, nedělal konkurz na proroka zkázy. Řekl to, co musel. Mohli bychom tam možná slyšet i

¹¹ Viz: Jeremjášovo proctví 3:17 a 14:21

Jonášovo finále, ve kterém sedí unaveně nad Ninivem a prská, že to věděl... Trest nakonec nepřijde (Kniha Jonášova 4). Naprosto zbytečně ze sebe dělá šaška a Hospodin si nakonec městu zase odpustí! Jonáše ale Ninivané nehoní. Ninive sedí v popeli a činí pokání. Jeruzalém dělá, že nic, a přemýšlí, jak tomu pomatenému Jeremjášovi zavřít ústa. To je rozdíl! Jeremjáš předkládá svůj spor Hospodinu. Neproklíná Jeruzalémské, ale respektuje, že už to jinak nejde. Musí se s tím udělat konec!

¹⁶ Já jsem se nedral, abych byl tvým pastýřem, netoužil jsem *po* žalostném dni. Ty znáš *to, co* vyšlo z mých rtů, bylo *to* před tvou tváří. ¹⁷ Nebud' mi postrachem, ty *jsi* moje útočiště ve zlý den. ¹⁸ *Ať* jsou zahanbeni ti, kdo mě pronásledují, ale já *ať* zahanben nejsem; oni *ať* jsou vyděšeni, ale já *ať* vyděšen nejsem. Přiveď na ně zlý den, zlom je dvojnásobným zlomením.

(Jeremjášovo proroctví 17:14-15)

Dvojnásobný zlom už v minulé kapitole zazněl (16:18). Dvojnásobná milost po trestu ale také: "Promlouvejte k srdci Jeruzaléma, volejte k němu, že se naplnila jeho povinná služba, že je zapláceno za jeho viny; vždyť přijal z Hospodinovy ruky dvojnásobně za všechny své hříchy..." (Proroctví Izajášovo 40:2)

Otázky k debatě:

1. Nejdřív prokletí a pak požehnání. Proč si myslíte, že je tu tohle pořadí? Proč je v Deuteronomiu a proč se zdá, že v Evangeliu je to jinak? Pořadí "milost a pravda" je v Janově evangeliu (1:14-17) v jasném pořadí. Jak to vysvětlíte?
2. Kde vidíte dnešní smrtelný koktejl? "Jahve a jeho Ašera" tehdy a dnes. Co to znamená dnes a tady? Co nás dostává pod hněv Boží? Co jsme smíchali?
3. Popište příběh svého srdce... Pumpa života a energie našich dnů? Jak a pro co bije? příběh obyčejných dnů...
4. Viktor Dyk v básni Země mluví (1921)¹² napsal: "Opustíš-li mne, nezahynu. Opustíš-li mne, zahyneš!" a rozehrál velké dilema. Opouštění Boha, rodiny, manžela, manželky, společnosti obce a města, státu a jeho veřejného života, opouštění církve... Kde se v tom vidíte?

¹² Báseň najdete zde: <http://www.ceskaliteratura.cz/texty/dyk.htm>